

Thomas Schauer / Claus Caspari / Stefan Caspari

NIEUWE PLANTENGIDS VOOR ONDERWEG

HANDIGE
GIDS
OP KLEUR

**Dr. Thomas Schauer,
Claus Caspari & Stefan Caspari**

Nieuwe Plantengids voor onderweg

GERUBRICEERD OP KLEUR

**Alle veelvoorkomende planten
van Europa**

KOSM • S

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Afkortingen en symbolen

Voor de Nederlandse en wetenschappelijke naam vindt u een cijfer dat verwijst naar de tegenoverliggende illustratie. De symbolen en afkortingen hebben de volgende betekenis:

	bloeitijd, de cijfers duiden de maanden aan (bijv. 6-8 = juni tot augustus)
	groeihoogte
b.	blad
bl.	bloem
st.	stengel
blw.	bloeiwijze
adv.	adventief
lg.	lang
br.	breed
h.	hoog
mn./♂	mannelijk
p.	plant
v.	vorm(ig)
vr./♀	vrouwelijk
vruchtbeg.	vruchtbeginsel
zeldz.	zeldzaam
Δ	standplaats en verspreiding van de plant
RL-B	Rode-Lijstsoorten van de Belgische Flora
RL-N	Rode-Lijstsoorten van de Nederlandse Flora

(N.B. de afkortingen worden ook in samengestelde woorden gebruikt, bijv. b.loos = bladerloos, bl.b. = bloemblad(eren), schutb. = schutblad(eren), st.b. – stengelblad(eren), bl.tros = bloemtros enz.)

akkers, ruderaalterrein, wegkanten
droog en schraal grasland, stenige plaatsen,
stenige muren

voedselrijk hooi- en weiland

aan en in het water; veen en moeras

bos en bosrand

de Alpen

aan zee

Nauwkeurige verwijzing naar de standplaats vindt u bij de soortbeschrijvingen onder het symbool voor standplaats en verspreiding (Δ), en de korte omschrijving van de biotopen op blz. 7-11.

Bloemen rood, roze of purper; 4 of minder bloembladen

Papaverfamilie Papaveraceae

1 Gewone klaproos

Papaver rhoeas L.

P. met wit melksap; b. veerdelig, met getande slippen, behaard; bl. alleenstaand, eindstandig; kroonb. 2-4 cm lg., rood, vaak met een zwarte vlek aan de voet; helmdraden donkerpaars; stempel schijfv., 8-12-stralig; vrucht een br. eiv. doosvrucht, met afgeronde voet; Δ graanvelden, ruderaalterrein, wegkanten; vrij alg. in Eur.

2 Kleine klaproos

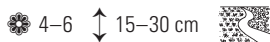
Papaver dubium L.

P. op de gewone klaproos gelijkend, maar b. 2-voudig geveerd; stempelstralen 5-8; doosvrucht knotsv., met versmalde voet, kaal; helmdraden lijnv., niet verdikt; helmknoppen blauwachtig; Δ graanvelden, wegkanten, puin; vrij alg. in vrijwel heel Eur.

3 Ruige klaproos

Papaver argemone L.

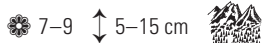

Als gewone klaproos maar b. tot bijna op de middennerf veerv. ingesneden; doosvrucht knotsv.-langwerpig; helmdraden naar boven toe knotsv. verdikt; Δ kalkarme graanvelden, zandgrond; warmteminnend; vrij zeldz. in M. en Z.-Eur.

Kruisbloemenfamilie Cruciferae of Brassicaceae

4 Rondbladige boerenkers

Thlaspi rotundifolium (L.) Grand.

P. zoden vormend, met een diep stekende penwortel; st. in rolgesteente kruipend; b. blauwachtig groen, enigszins vlezig, eirond, de onderste gesteeld, de bovenste aan de voet br. geoord en st. omvattend; bl. lichtviolet, in schermv. trossen; kroonb. 6-8 mm lg.; hawtjes elliptisch, 4-8 mm lg.; Δ kalkpuin, ca. 1300-3300 m h.; vrij alg. in de Alpen.

5 Rotsaethionema

Aethionema saxatile (L.) R. Br.

P. rechtopstaand of opstijgend; b. ei- tot lancetv., 1-2 cm lg., blauwachtig berijpt, gaaf-randig; kroonb. rood of wit, 2-4 mm lg.; kelkb. vliezig gerand; hawtjes lensv., afgeplat, br. gevleugeld, op boogv. afstaande st., soms ook met 1-zadige nootjes op rechte, rechtopstaande st.; Δ zonnig puin, rotsen; vrij zeldz. in de Alpen (daar tot op 1900 m h.) en omstreken, Z.-Eur.

6 Zandscheefkelk

Cardaminopsis arenosa (L.) Hayek

P. onderaan behaard, met een wortelrozet; b. meestal veerspletig of grof getand, de bovenste st.b. lancetv., getand of gaafrandig; kroonb. 6-8 mm lg., wit, soms bleeklila; hawen 2-4 cm lg., 1 mm br., duidelijk afgeplat, aan 1-2 cm lg. st.; Δ droge zandgrond, spoor-dijken, puin; verspreid; oorspr. uit O.-Eur., zich in noordw. richting uitbreidend.

7 Zeeraket

Cakile maritima Scop.

B. vlezig, blauwgroen, diep veerdelig; bl. in trossen, zonder schutb., welriekend, 1-2 cm br.; kroonb. 6-14 mm lg., 2 maal zo lg. als de kelk, violet, roze of wittig; hawu 10-25 mm lg., met 2 leden, het bovenste lid veel langer; Δ duinen en strand aan de kust van W.-Eur. en Middellandse-Zee vrij alg.; RL-B.

Bloemen rood, roze of purper; 4 of minder bloembladen

Teunisbloemfamilie Onagraceae of Oenotheraceae

1 **Knikkend wilgeroosje** *Epilobium angustifolium* L.

St. stompkantig; b. alle verspreid, smal lancetv., 8-12 cm lg. en 1-2 cm br., kaal, van onderen blauwgroen, met uitstekende zijnerven; bl. 2-3 cm br.; roze; kroonb. genageld; stempel 4-spletig; Δ kapvlakten, bospaden, kreupelhout, ruigten; vrij alg. in vrijwel heel Eur.

2 **Kantig wilgeroosje** *Epilobium adnatum* Griseb.

St. 2- of 4-kantig, vrijwel kaal; b. tegenoverstaand, langwerpig-lancetv., lichtgroen, dicht getand; kroonbl. 5-7 mm lg., rood; stempel knotsv. Δ waterkanten, greppels, natte ruigten; verspreid. M.- en Z.-Eur., noordw. tot Z.-Zweden, in de Alpen zeldz.

3 **Harig wilgeroosje** *Epilobium hirsutum* L.

St. rijkvertakt, afstaand behaard; b. 6-12 cm lg., scherp getand, half st.omvattend, zacht behaard; kroon 15-22 mm br., roodviolet; stempel 4-spletig. Δ greppels, bronnen, waterkanten; algemeen. Vrijwel heel Eur.

4 **Bergasterdwederik** *Epilobium montanum* L.

St. weinig vertakt, bovenaan met afstaande klierharen; b. eirond, dicht getand, bijna zittend, 4-7 cm lg., 15-35 mm br., grasgroen; bl. 8-12 mm lg.; stempel 4-spletig. Δ loof- en naaldbos, heggen, kapvlakten; algemeen. Eur.

5 *Epilobium dodonei* Vill.

St. opgaand; b. lancetv., tot 5 mm br., verspreid; stempel 4-spletig (5b); bl. roze, 25-30 mm br. Δ pionierpl. op rivieroever, grindgroeven, zandgrond, verspreid. Alpen en voorland, M.- en Z.-Eur.

Vetplantenfamilie Crassulaceae

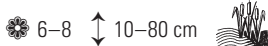
6 *Sedum rosea* (L.) Scop. (*Rhodiola* r. L.)

St. opstaand, dikvlezig, met verspreide, vlakke, lancetv., blauwgroene, aan de top getande bl.; bl. in dichte bij schermen; ♂ en ♀ bl. aan verschillende p.; ♂ bl. met 8 meeldraden en 4 geel- of roodachtige kroonb.; ♀ bl. met slecht ontwikkelde kroonb. Δ stenig, kalkarm grasland, zeldz. Zwarte Woud, Vogezen, Alpen, Pyreneeën, Apennijnen, bergen in de Balkan, N.-Eur.

Heidefamilie Ericaceae

7 **Kleine veenbes** *Oxycoccus palustris* Pers. (*Vaccinium oxycoccus* L.)

P. met draadv., kruipende zijtakken, 4-8 mm lg.; bl.st. rood, fijn behaard; kroon roze, kroonslippen teruggeslagen; bessen rood, 8-10 mm groot.; Δ hoogveenpollen, tussen veenmos; vrij zeldz. N.- en M.- Eur. RL-N.

Bloemen blauw, lila, violet, 4 of minder bloembladen

Kruisbloemenfamilie
Cruciferae of Brassicaceae

1 Bolletjeskers

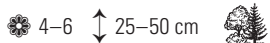
Dentaria bulbifera L.

Wortelb. en onderste st.b. geveerd, gesteeld, met 5-7 lancetv.-eironde, gezaagde blaadjes, de bovenste st.b. ongedeeld; b.oksels met kleine, bruinviolette broedbolletjes; kroon lichtviolet, roze of wit; Δ gemengd loofbos; kalkminnend; niet in N., in O.-B. zeer zeldz.; zeldz. voornl. in de bergen van M.-Eur., noordel. tot Z.-Scandinavië, zuidel. tot Griekenland.

2 Vijfbladige tandveldkers

Dentaria pentaphylla L.

Wortelstok vlezig, met tandachtige, schubv. laagteb. (bij alle soorten van het geslacht *Dentaria* aanwezig); st.b. verspreid, handv. samengesteld, met 3-5 lancetv.-eironde, gezaagde blaadjes; kroonb. 4, roze of violet, 12-18 mm lg.; Δ niet in N. of B.; gemengd bos; verspreid in de bergen in westel. M.- en Z.-Eur.

3 Wilde judaspenning

Lunaria rediviva L.

B. hartv., gesteeld, getand, de onderste vrijwel tegenoverstaand; bl. 4-talig, welriekend; kroonb. 12-20 mm lg., lichtviolet, lila of wit; kelkb. 5-6 mm lg.; hawtjes elliptisch tot br. lancetv., aan de voet en de top toegespitst, 4-8 cm lg.; Δ vochtige bossen, bergwouden, schaduwrijke, vochtige hellingen; niet in N., in B. zeldz.; elders in Eur. vrij zeldz.

4 Damastbloem

Hesperis matronalis L.

P. met lg., borstelv. haren; wortelb. eiv., tot 15 cm lg., meestal getand; st.b. ei-lancetv., talrijk, naar boven toe kleiner wordend; blw. dicht; bl. purper, lila of wit, 2 cm in doorsnee, welriekend; hawwen rechtop-afstaand, 3-10 cm lg. en 2 mm br.; Δ ruderaalterrein, hekken; verspreid in M.- en Z.-Eur.

5 Pinksterbloem

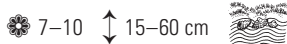
Cardamine pratensis L.

St. hol, rolrond; b. oneven geveerd; wortelb. met rondachtig-eiv., st.b. met lijnv. blaadjes; kelkb. 4, 3-5 mm lg.; kroonb. 4, 8-15 mm lg., wit, roze of bleeklila; helmknoppen geel; hawwen 2-4 cm lg.; Δ waterkanten, vochtig bos en grasland; alg. in vrijwel heel Eur.

6 Zeeraket

Cakile maritima Scop.

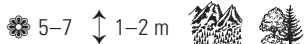

B. vlezig, blauwgroen, diep veerdelig; bl. in trossen, zonder schubv., welriekend, 1-2 cm br.; kroonb. 6-14 mm lg., 2 maal zo lg. als de kelk, violet, roze of wittig; haww 10-25 mm lg., met 2 leden, het bovenste lid veel langer; Δ duinen en strand aan de kust van W.-Eur. en het Middellandse-Zeegebied, vrij alg.; RL-B.

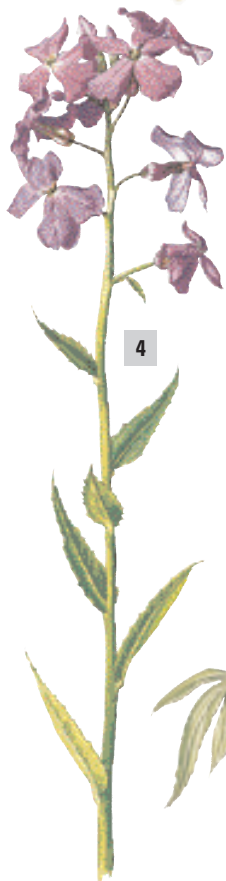
Ranonkelfamilie
Ranunculaceae

7 Alpenbosrank

Clematis alpina (L.)

Slingerp., 1-2 m h.; b. tegenoverstaand, lg.gest., 3-talig geveerd; blaadjes grof gezaagd; bl. b.okselsstandig, lg.gest., violet tot lichtblauw, klokv.; honingb. 10-12, spatelv., witviltig, half zo lg. als de 4 bl.b.; vrucht met een veerv. stijlrest; Δ in lichte bergwouden met veel struiken, naaldbos, ca. 1000-2400 m h.; verspreid in de bergen van M.- en Z.-Eur.

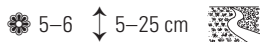

Bloemen blauw, lila, violet, 4 of minder bloembladen

Walstrofamilie Rubiaceae

1 Akkerbedstro

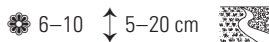
Asperula arvensis L.

P. rechtopstaand, 5-30 cm h.; b. lijnv., de onderste met 4, de bovenste met 6-8 in een krans; blw. hoofdjesachtig; hoogteb. borstelig gewimperd; kroon 4-6 mm br., blauw; Δ lemige, kalkrijke akkers; zeer zeldz. in M.- en Z.-Eur.

2 Blauw walstro

Sherardia arvensis L.

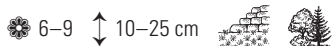

P. 1-jarig; st. 4-kantig, liggend; b. lancetv., 1-nervig, aan de rand ruw, de onderste met 4, de bovenste met 6 in een krans; bl. in hoofdjesachtige blw., omgeven door 8-10 sterv. gerangschikte hoogteb., die niet gewimperd zijn; kroon 4-slipbig, lila, 2-3 mm in doorsnee; Δ korenvelden, braakland; verspreid over heel Eur.; RL-N.

Gentiaanfamilie Gentianaceae

3 Franjegentiaan

Gentianella ciliata (L.) Borkh.

St. 4-kantig; b. lijn-lancetv., 1-nervig; bl. 4-tallig, blauw; kroonslippen met franje langs de rand; Δ in N. en B. zeer zeldz.; kalkgrasland, licht dennenbos, stenige plaatsen; verspreid in M.-Eur. en de bergen van Z.-Eur.

4 Brede duingentiaan, Veldgentiaan

Gentianella campestris (L.) Börner
(*Gentiana* c. L.)

P. vaak aan de voet vertakt; b. spatelv.; kroon en kelk 4-tallig; kroon met een gebaarde keel, violet, zelden wit; kelk met ongelijke slippen, de buitenste 2 br., de binnenste 2 smal lancetv.; Δ op kalkrijke bodem, wegkanten, in de duinen; in N. en B. zeer zeldz.; in Scandinavië, M.-Eur., de O.-Alpen, Pyreneeën, Abruzzen vrij zeldz.; RL-N.

Helmkruidfamilie Scrophulariaceae

5 Mannetjesereprijs

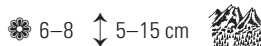
Veronica officinalis L.

St. ruw behaard; b. eirond. kortgest.; kroon licht violet, 6-8 mm br.; vrucht 3-hoekig tot hartv., met klierharen; Δ bos, bosranden, heide, zure grond; vrij alg. in Eur.

6 Rotsereprijs

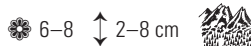
Veronica fruticans Jacq.

P. vanaf de voet vertakt; b. langwerpig-elliptisch, 1-2 cm lg., zwak gekarteld, glanzend, bijna kaal; bl. in een 4-6-bl. tros; behaard; kroon azuurblauw, met een roodpaarse ring in de keel; doosvrucht eiv., nauwelijks uitgerand; Δ stenige alpenweiden, ca. 1200-2800 m h.; vrij alg. in N.-Eur. en de bergen van M.- en Z.-Eur.

7 Bladarme ereprijs

Veronica aphylla L.

P. met een wortelrozet, b. br. eirond, 10-15 mm lg., aan de rand gewimperd; bl. 2-4; kelk klierachtig behaard; kroon lila of diepblauw, 6-8 mm br.; doosvrucht klierachtig behaard; Δ stenige plaatsen, rotsspleten, kalkpuin, ca. 1000-2800 m h.; vrij alg. in de bergen van M.- en Z.-Eur.

Bloemen groen, bruin of onopvallend

Waterkaardefamilie Hydrocharitaceae

1 Brede waterpest *Elodea canadensis* Michx.

✿ 5-8 ↑↓ 30-60 cm

Ondergedoken waterp., zwevend of kruipend, vaak rijk vertakt, met korte st.leden; b. meestal in kransen van 3, eirond, 1 cm lg., 2-5 mm br., fijn getand; bij ons alleen p. met 4 bl.; 9 bl. 6-tallig, wit, 4-5 mm in doorsnee; voortplanting vegetatief; Δ in stilstaand en langzaam stromend, voedselrijk water; vrij alg., vaak in grote hoeveelheden; oorspr. uit N.-Amerika; RL-N.

Scheuchzeriäfamilie Scheuchzeriaceae

2 Scheuchzeria *Scheuchzeria palustris* L.

✿ 5-6 ↑↓ 10-20 cm

St. bebladerd; b. grasachtig, gelig groen, met een lg. b.schede aan de voet; bl. in 3-10-bloemige trossen met grote schutb.; bl.dekb. 6, geelgroen, onopvallend; deelvruchtjes meestal met 3 bijeen, scheef eirond, opgeblazen; Δ hoog- en tussenvveenmoerassen, drijftillen; zeer zeldz. in Eur. zuidel. tot in de Pyreneeën, N.-Italië.

Zoutgrasfamilie Juncaginaceae

3 Moeraszoutgras *Triglochin palustre* L.

✿ 6-8 ↑↓ 10-50 cm

B. in een wortelrozet, grasachtig, in 2 rijen; bl. in losse trossen zonder schutb.; bl.dek ontbrekend; stempels 3; meeldraden 6; vrucht lijnv., met 3 deelvruchtjes; Δ veenmoeras, greppels, vochtig, ook zilt grasland; vrij zeldz. in Eur.

4 Schorrezoutgras *Triglochin maritima* L.

✿ 6-8 ↑↓ 15-70 cm

B. lijnv., van boven vlak, van onder rond, wortelstandig; blw. bovenaan dicht; bl.b. 6, groen, 2-3 mm lg.; stempels 6; vrucht eiv., in 6 deelvruchtjes uiteenvallend; Δ strandweiden, zilte plaatsen; vrij alg. aan de kusten van Eur., in het binnenland zeldz.; RL-B.

Fonteinkruidentfamilie Potamogetonaceae

5 Tenger fonteinkruid *Potamogeton pusillus* L.

✿ 6-9 ↑↓ 30-80 cm

P. geheel ondergedoken; st. dun, draadv., rijk vertakt; st.leden 2-4 cm lg.; b. smal lijnv., 15-30 mm lg., stomp, meest 3-nervig; aarst. 2-3 maal zo lg. als de aar; vruchtjes scheef elliptisch, tot 1,5 mm lg.; Δ heldere, vrij voedselrijke meertjes of langzaam stromend water; in N. en B. vrij zeldz.; verspreid in heel Eur., vaak zeldzaam geworden.

Fonteinkruidfamilie
Potamogetonaceae

1 Dichtbladig fonteinkruid

Groenlandia densa (L.) Fourr.
(*Potamogeton densus* L.)

☼ 5-8 ↑ 20-40 cm

B. ondergedoken, tegenoverstaand, 1-2 cm lg., lancetv., gezaagd; bl.aren kortgesteeld, met weinig bl.; Δ in ondiep, koel, weinig vervuild, langzaam stromend of stilstaand water; zeldz. in vrijwel heel Eur.

2 Schedefonteinkruid

Potamogeton pectinatus L.

☼ 6-8 ↑ bis 2 m

St. draadv., rijk gaffelv. vertakt; b. grasachtig, lijnv., 1-4 mm br., met 3 parallelle nerven, met een tot 5 cm lg. b.schede aan de voet; blaren los, 2-5 cm lg.; vruchtjes bijna halfcirkelrond, aan de rugzijde gekield, kort gesnaveld, geelbruin, ca. 4 mm lg.; Δ voedselrijk stilstaand of stromend, zoet of brak water; vrij alg. in Eur.

3 Gekroesd fonteinkruid

Potamogeton crispus L.

☼ 5-9 ↑ 30-20 cm

P. meestal vertakt; b. ondergedoken, langwerpig, tot 10 cm lg., met gekroesde rand, zittend; blaren kort, armb. vruchtjes aan de voet met elkaar vergroeid, 5-6 mm lg., met een haakv. gekromde snavel; Δ stilstaand of langzaam stromend, voedselrijk water tot op een diepte van 3 m; vrij alg. in vrijwel heel Eur.

4 Doorgroeid fonteinkruid

Potamogeton perfoliatus L.

☼ 6-8 ↑ 1-6 m

P. rijk vertakt; b. ondergedoken, rondachtig tot eirond, st.omvattend, 3-7 cm lg.; bl.aren tot 3 cm lg. met tot 10 cm lg. blw.st., die niet dikker is dan de st.; Δ stilstaand of langzaam stromend, voedselrijk water tot op ca. 6 m diepte; in N. vrij alg., elders in Eur. zeldzamer; RL-B.

5 Drijvend fonteinkruid

Potamogeton natans L.

☼ 6-8 ↑ 50-150 cm

P. met drijvende b. leerachtig, donkergroen of bruinig, eirond, tot 12 cm lg., meestal met hartv. voet; ondergedoken b. lijnv., rusachtig, bij de bloei niet meer aanwezig; bl.aren tot 8 cm lg., met een tot 10 cm lg. blw.st., die overal even dik is; vruchtjes 4-5 mm lg.; Δ in zoet water; vrij alg. in Eur.

6 Duizendknoop-fonteinkruid

Potamogeton polygonifolius Pour.

☼ 6-8 ↑ 30-60 cm

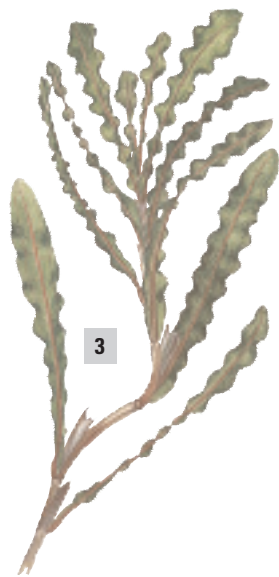
Op *P. natans* gelijkend, maar de drijvende b. zijn 2-5 cm lg., elliptisch, 1-2 maal zo lg. als br., met versmalde voet; ondergedoken b. lancetv.; b.st. aan de bovenzijde vlak; aarst. bovenaan niet verdikt; Δ kalk- en voedselarm water, venen, greppels; zeldz.; voornl. in W.-Eur.; RL-B.

7 Rossig fonteinkruid

Potamogeton alpinus Balb.

☼ 6-8 ↑ 30-200 cm

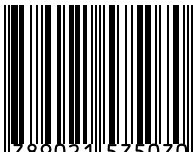
Drijvende b. zeldz., eirond; ondergedoken, b. lancetv., 10-20 cm lg., 2-2,5 cm br., geleidelijk in de voet versmald, de bovenste vaak roodachtig; blw.st. overal even dik; b.schede tot 6 cm lg.; Δ koel, zoet, onvervuild stilstaand water; verspreid in M.- en N.-Eur., Alpen en Pyreneeën; RL-B.

De ultieme gids voor elke plantenliefhebber

Deze handige veldgids, overzichtelijk gerangschikt op kleur, toont en beschrijft maar liefst 1150 veelvoorkomende planten, inclusief bomen, struiken en grassen. Van elke soort vind je informatie over bloeitijd, hoogte, kenmerken en biotoop. Met gegevens over verspreiding en voorkomen op de Rode Lijsten van de Nederlandse en Belgische flora.

- 1150 plantensoorten met natuurgetrouwe illustraties.
- Op kleur gerubriceerd voor snelle herkenning.
- Met heldere informatie en uitleg van vaktermen.
- Uitklapbare flappen als een praktische hulp bij het snel opzoeken.

9 789021 575070

www.kosmosuitgevers.nl

**KOS
M•S**

NUR 428
Kosmos Uitgevers
Utrecht/Antwerpen